

vit, menjada colectiva i abundant' deu ser, igual que el cast. *banquete* (documentat el S. XVI), del fr. *banquet* i aquest de l'ital. *banchetto* com hem indicat a DCEC I, 388; el mot català en aquest sentit apareix en els texts del S. XVII: el fals Boades, Agustí, *Secrets d'Agr. i Dicc. Torra; banquetejar* (Dicc. Torra).

CPT.: *Bancarrota* [1803, Belv.]; *bancarroter*, -era. J. G.

¹ Alart en el seu *Inv. Lleng. Cat.* vol interpretar l'expressió *bancs i barrancs* a base d'una forma *benc* 'asperité' que Raynouard (II, 210a) dóna amb una cita —suspecta d'errada— de la *Vida de Sta. Enimíia; banc* «asperité» ens recorda els sentits de l'anglès *bank*. — ² En el següent passatge que Balari cita d'una col·lecció de bans de la municipalitat de Barcelona (1349-56) *banc* pot tenir el sentit de «taula» que utilitzaven els comerciants de fer canvis o baratar coses, és a dir, el sentit d'on s'origina la idea de *banc* 'establiment de crèdit': «alguna persona, de qualque estament o condició sia, no gos tenir negún *banch* en la plassa de la Boria, fora de les taules, sino corrador. E qui tant tost que tercià haia sonat lo-n deia lavar. E que lo *banch* no haia me de IV palms de lonch e que algun corrador ne altre no gos posar nagun *banch* ne fusta en la dita plassa fins al jorn clar e que nagú ne naguna no gos pendre loguer de nagun *banch* sots bana de x sol». Amb aquest motiu cal recordar que ja s'ha dit per alguns que en el desenvolupament semàntic de *bancho* o *banc* 'seient' al 'establiment de crèdit' degué obrar un calc del grec *τράπεζα* 'banca' 'l'ofici de canviador o banquer' (que és el mateix mot que *τράπεζα* 'taula' i 'banc', el qual ja apareix en Lísias (458-378 a. C.) i com a nom d'*ἐργασία*, o sigui 'ofici', ja en Demòstenes. Convé notar també que en català *banc* era el lloc on es rebien les rendes de la Ciutat (Torra Dicc.). — ³ *Bancales* 'teixidor de bancals' es troba en 1446-77 (*Ardits* II, 537). — ⁴ A Ansó (Alt Aragó) significa: «peça de vestit típic de la vall, mocador de drap verd que porten les dones solteres o casades (les vídues duen mantellina blanca) per a anar a missa», Casacuberta-JCoromines, *Materials*, BDC, xxiv, 161; a la Puebla de Ijar *bancalico* 'marxapeu' (ibid.). — ⁵ En aragonès *bancal* en aquest sentit apareix en un invent. de 1330 (*RHispan.*, LVII, 449); i un exemple de *banchale vetulus* que apareix en doc. català de 967, de Palaldà, sembla ésser un mot toponímic i pot ser feixa; citem de la Col·lecció de Moreau (Bibl. Nat. P.), vol. I. — ⁶ La forma *bancau* que documentem en un topònim de Bescan, *Bancaus d'Illà* correspon fonèticament a un cast. **bancado* i cat. **bancat*, no documentats, no pas al bearnès *bancau* (<-ALE) que té els sentits de 'drap o peça de vestir', 'banc' (Palay, *Dict. béarnais*, p. 112).

BANDA I, 'llista o peça de roba allargada, usada com a insígnia o protecció de la pell', del fr. *bande*, fr. ant. *bende*, id. i 'faixa, bena', del mateix origen que el nostre *BENA*, o sigui del frànc. *bīnda* id. (de-

riat del germ. *BINDAN* 'lligar'). □ 1.ª doc.: c. 1420, doc. contra el Comte d'Urgell.

A l'Edat Mitjana s'aplica més sovint que res a llistes heràldiques, com en aquest procés («Un standart ab *bandes* grogues e vermelles», *CoDoACA* xxxv, DAg.) o en un doc. recollit per Pere Joan Comes (DBal.), que és clarament del S. xv, si bé es copià el 1583; en les dades de c. l'a. 1700 i de la Renaixença que addueix *AlcM* es tracta de faixes o llistes de roba. En cap època en català no ha estat un mot d'àmplia i popular aplicació, com ho és en francès, en què ja es documenta des del S. XII, i allí predomina la grafia *bande*, i en els textos que distingeixen *ān* de l'antic *ēn* (que llavors ja tendien generalment a confondre's) tenia *en*; en el baix llatí gal·licà trobem *binda* ja en el S. x.

DERIV.: *Bandat*, -ada [1523]. *Bandinella* 'tros o conjunt de trossos de tela prims que es posaven a la punta d'un pal com a insígnia o formant cortineta' [S. XVII, *AlcM*]. *Bandola* 'peça llarga de roba que forma la capa superior dels bolquers', 'espècie de protecció de fusta o de vela que es posa a certs arbres o pals de les embarcacions' [ja usual en el S. XVI]: en el *Thes. Pu.* d'On. Pou apareix una variant *bandols*, per a la peça dels bolquers, l'a. 1575, i l'ormeig nàutic ja apareix el 1732 (Jal) i en cast., des de 1619, però el cast. havia pres el mot del català, des d'on passà també a usar-se en portuguès [S. XVIII almenys] i en un altre sentit a Canàries, veg. DCEC I, 386b; encara que semblaria més natural partir de l'aplicació domèstica i infantil, essent un terreny més bàsic en l'idioma, tanmateix és possible que en aquest cas es parteixi de l'ús nàutic, sempre molt important en la nostra Edat Mitjana, car l'aplicació d'unes veles que faixen un arbre de nau és la més veïna de les del fr.; sobretot observem que un diminutiu en -ola no és normal en un mot de terminació mai palatal, i partint de l'aplicació nàutica potser podem mirar *bandola* com el resultat d'una derivació segons el model de *banderola*, mot de freqüent ús nàutic² *Embandir-se* nàut. 'encongir-se o escurçar-se una corda en assecar-se', després d'haver parat la pluja, StPol (1929) i cf. *csbandir*).

¹ «Los *bandols* o bolquers o jugues y altres coses de chics: panni, crepundia, incunabula», parlant de la dida, p. 309. — ² Una possibilitat diferent, que resta a explorar millor, seria que *bandola* s'hagués extret de *bandolera*, espècie de cenyidor o corretja, idea que des del punt de vista ergològic no apareix molt atractiva.

BANDA II, 'porció de gent armada', 'bandada, esbart', 'costat, especialment el d'una nau'; generalment es creu que ve del gòt. *BANDWÖ*, mot femení (també de vegades *BANDWA*), 'signe', 'estendard o senyera', com a distintiu d'un grup o una tropa, amb generalització d'aquest sentit col·lectiu; però en realitat el nostre *banda*, així com *bando* (*bàndol*) 'bandositat, grup de parcials', són mots d'origen incert, els diversos sentits dels quals i llur amplitud d'aplicació ultrapassen